29.3.2016

KOPIOSTO
TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖ

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle

Re: lausuntopyyntö E 13/2016 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission julkinen kuuleminen, EU:n teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa koskeva lainsäädäntökehys

EU:N TEOLLIS- JA TEKIJÄNOIKEUKSIEN TÄYTÄNTÖÖNPANON LAINSÄÄDÄNTÖKEHYS

Kopiosto pyytää ottamaan huomioon seuraavat oikeudenhaltijoiden kannat, kun tulevaisuusvaliokunta lausuu EU-komission julkisesta kuulemisesta, joka koskee teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa koskevan lainsäädäntökehyksen kehittämistarpeita. Vastauksemme alussa sivutaan myös tulevaisuusvaliokunnan esiin ottamia yleisempiä tekijänoikeuslainsäädännön kehitystä koskevia kysymyksiä. Kopioston vastaus rajoittuu tekijänoikeuksiin ja niiden kehittämiseen. Täytäntöönpanoa tarkastellaan lähemmin kohdassa 3.

1. Yleistä

Yhteisön tekijänoikeuslainsäädäntöä uudistettaessa tulisi painottaa seuraavia päämääriä

- turvataan oikeudenhaltijoiden sopimusvapaus
- edistetään kulttuurista diversiteettiä
- sovelletaan EU-lainsädännön subsidiariteettiperiaatetta

Tekijänoikeuden suojaaman materiaalin hyödyntäminen pitäisi ensisijaisesti tapahtua sopimalla aineiston käytöstä. Tekijänoikeuden rajoituksia tulisi säätää vain, jos on kyse selvästi identifioidusta ja vakavasta epäbalanssista teosten sopimusperusteisessa käytettävyydessä. Tekijänoikeuden rajoituksilla on digitaalisessa ympäristössä suora vaikutus markkinatoimijoihin, koska primaari- ja jälkikäytön rajat ovat hälvenneet. On myös ilmeistä, ettei USA:ssa käytössä olevaa fair use -doktriinia voida sellaisenaan tuoda maihin, jotka nojaavat toisenlaiseen oikeudelliseen perinteeseen[1].

Parhaiten uudistaminen saadaan onnistumaan, kun jo suunnitteluvaiheessa toteutetaan huolelliset perusselvitykset kustakin käsiteltävästä kysymyksestä (”evidence based approach”).

[1] ”Dangerous Exception:The Detrimental Effects of Including ”Fair Use” Copyright Exceptions in Free Trade Agreements”: Manne&Morris-ICLE Intellectual Property Research Program, White Paper 2015-1

2. Digitaalisten sisämarkkinoiden kehityksestä

Kopioston keskeiset näkökulmat digitaaliseen sisämarkkinastrategiaan liittyviin tekijänoikeusasioihin voidaan tiivistää seuraavasti.

- Sopimusvapaus ja tehokas oikeuksien hallinnointi on paras tapa edistää digitaalisia markkinoita. Näillä keinoilla menestyy niin suomalainen peliteollisuus kuin muukin sisältötuotanto.
- Teosten massakäyttötilanteita varten on Pohjoismaissa käytössä oleva, tehokkaaksi osoittautunut, kollektiivista sopimista vahvistava tekijänoikeuslainsäädännöllinen elementti, sopimuslisenssi.
    - Sopimuslisenssi on vastikään otettu käyttöön Englannissa ja sen soveltamisesta käydään vilkasta keskustelua eri Euroopan forumeilla. Komission suuntaan on syytä todeta, että tämä kehitys on Suomen kannalta myönteistä.
    - Sopimuslisenssi on osoittautunut joustavaksi keinoksi ratkaista erityisesti opetuksen ja tutkimuksen tekijänoikeuskysymyksiä. Esimerkiksi Kopiosto on hiljattain sopinut laajemmista luvista teosten käyttöön tutkimuksessa ja tiedonlouhinnassa.
    - Muut Pohjoismaat ovat laajentaneet sopimuslisenssiä sallimalla sen käytön myös lainsäädännössä ennalta tarkemmin määrittelemättömissä tilanteissa. Tämä antaa oikeudenhaltijoille mahdollisuuden reagoida nopeammin muuttuvan teknologian haasteisiin. Samaa olisi harkittava myös Suomessa.
- Digitaalisia sisämarkkinoita koskevan strategian yhteydessä esitetyt toimenpiteet laittoman aineiston käytön ehkäisemiseksi ovat tervetulleita, ja ne tulisi toteuttaa pikimmiten. Ehdotamme pidemmällekin meneviä toimenpiteitä laittoman käytön kitkemiseksi (ks. kohta 3).
- Kannatamme yhteisölainsäädännössä omaksuttua tekijänoikeuden rajoituksia koskevaa ratkaisua, joka perustuu siihen, että tekijänoikeuden rajoitukset määritellään yhteisön tasolla, mutta kukin jäsenvaltio päättää itse, mitä niistä valitsee käyttöönsä. Tämä vastaa hyvin myös subsidiariteettiperiaatetta.
- Nykyiset direktiivin määrittelemät rajoitukset ovat riittäviä. Tärkeintä olisi tukea markkinalähtöisiä ratkaisuja niin opetus- ja tutkimuskäytössä kuin muutoinkin.
- Digitaaliseen sisämarkkinastrategiaan liittyvä päämäärä edistää rajat ylittäviä palveluja on tärkeä. Siihen ei kuitenkaan tule pyrkiä lainsäädännöllä, joka rajoittaa markkinoiden vapaata toimintaa. Palveluntarjoajille, kuten mediayhtiöille, täytyy taata valinnanvapaus perustaa myös alueellisesti rajattuja palveluita ja hankkia oikeudet sen mukaisesti. Lainsäädännöllä ei tule määrätä pakottavasti sisältöpalveluiden maantieteellisestä ulottuvuudesta.
- Yhteisön lainsäädäntöä kehitettäessä tulee noudattaa erityistä harkintaa kun kyse on kulttuurituotteista ja niiden saatavuudesta. Jos markkinoita kehitetään yksipuolisesti tekniikan ehdoilla ja sivuutetaan sisältötuotannon elinehdot, on vaarana, että aiheutetaan kulttuurin saatavuuden huononemista ja diversiteetin kaventumista. Se olisi kaikkien kannalta huono vaihtoehto.

- Ammattimaisen luovan työn elinehtoihin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Ammattimaisessa mediassa sisällön tuottajien vastuu on selvä ja toimintaperiaatteet läpinäkyviä. Sisällön tuottajien, välitysteknologioita tarjoavien yritysten ja sosiaalisen median eri ilmiöiden välinen tasapaino onkin digitaalisen markkinan kohtalonkysymys.

3. Digitaaliset markkinat tarvitsevat paremmat keinot teosten luvattoman käytön estämiseen

Digitaaliset markkinat menestyvät vain, jos laiton toiminta on suljettu tehokkaasti pois. Sisämarkkinoille tarvitaan tehokas ja tasapainoinen siviilioikeudellinen valvontamenettely torjumaan piratismia. Sen avulla on voitava puuttua myös valtioiden rajat ylittäviin oikeudenloukkauksiin siten, ettei oikeudenhaltijoille aiheudu kohtuuttomia taloudellisia riskejä omien oikeuksiensa puolustamisesta.

Internetpalveluja tarjoavien on vastattava asiakkaiden identifioinnista

Laittomia palveluja ylläpidetään ”webhotelleissa”, joista tallennustilaa voi vuokrata lähes olemattomilla tai jopa keksityillä yhteystiedoilla. Laittomien internetpalvelujen ylläpitäjät laiminlyövät lähes poikkeuksetta sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin mukaisen velvollisuutensa ilmoittaa nimensä ja yhteystietonsa. Tällaiseen laiminlyöntiin on voitava puuttua seuraamusuhalla; esimerkiksi määräämällä, että toimija, joka laiminlyö tiedonantamisvelvollisuutensa, menettää vastuuvapauden. Isännöintipalvelua tarjoavalle internetpalvelun tarjoajalle tulee asettaa velvollisuus vaatia asiakkailtaan kattavammat yhteystiedot. Oikeudenhaltijoilla, viranomaisilla ja palvelun käyttäjillä on oltava mahdollisuus tavoittaa palvelun ylläpitäjä väärinkäyttötilanteissa.

Teletunnistetiedot on säilytettävä kauemmin

Internetissä tapahtuneiden tekijänoikeusloukkauksien selvittäminen alkaa ip-osoitteen selvittämisellä. Oikeudenhaltijoilla on TekijäL 60a §:n perusteella oikeus saada sellaisen teleliittymän yhteystiedot, josta saatetaan tekijänoikeuksien suojan kannalta merkittävässä määrin yleisön saataviin tekijänoikeudella suojattua aineistoa ilman oikeudenhaltijan suostumusta.

Tämä oikeussuojakeino ei valitettavasti kaikkien internetoperaattoreiden kohdalla käytännössä toimi, koska ne säilyttävät tiedot ainoastaan kuukauden ajan. Kuukausi ei riitä laitonta käyttöä koskevan näytön tallentamiseen, oikeudenhaltijoiden tunnistamiseen, näytön kokoamiseen, hakemuksen laadintaan ja saattamiseen markkinaoikeuteen. Internetoperaattoreille on säädettävä velvollisuus säilyttää teletunnistetietoja muita kuin viranomaisia varten vähintään kolmen kuukauden ajan.

Rajat ylittävät kielto- ja estomääräykset tehokkaimmiksi

Suomen on aktiivisesti vaikutettava siihen, että komissio varmistaa, että kaikki jäsenmaat implementoivat estomääräykset mahdollistavan Tekijänoikeudet tietoyhteiskunnassa -direktiivin 8(3) artiklan välittömästi. Osa EU:n jäsenmaista ei ole vielä implementoinut kyseistä

artiklaa. Tekijänoikeuksien täytäntöönpanon osalta alan toimijat – niin oikeudenhaltijat, internetoperaattorit kuin laillisten palveluiden tarjoajat – eivät ole tästä syystä sisämarkkinoilla vielä yhdenvertaisessa asemassa.

EU:n ja kansallisen lainsäädännön on myös taattava, että yhdessä jäsenmaassa annettu kielto- tai estomääräys on nopeasti ja helposti laajennettavissa muihin jäsenvaltioihin. Tällä hetkellä oikeudenhaltijoiden on aloitettava oikeusprosessi alusta jokaisessa maassa samaakin palvelua vastaan, kunkin jäsenmaan kansallisten lakien mukaan. Prosessit ovat pitkiä ja oikeudenkäyntikulut moninkertaistuvat, mikä ei ole tehokasta täytäntöönpanoa ja vie oikeudenhaltijoiden lisäksi myös viranomaisten resursseja.

Lisäksi komission olisi hyvä selventää, että kieltomääräys on annettavissa muillekin välittäjille (*intermediaries*) kuin internetoperaattoreille, esimerkiksi maksuvälityspalveluille.

Internetpalvelujen tarjoajien huolellisuusvelvoite (duty of care) kirkastettava

Sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin vastuuvapauslausekkeita on internetpalveluntarjoajien osalta selvennettävä. Vastuuvapauden vastapainona on huolellisuusvelvoite, joka tarkoittaa velvollisuutta osallistua oikeudenloukkausten ehkäisemiseen, velvollisuutta varmistaa, ettei tarjottua palvelu käytetä laittoman toiminnan edistämiseen.

Nykyinen ilmoitusmenettely *(notice and take down*) ei ole riittävän tehokas, ja luvattomina poistetut aineistot palaavat tällä hetkellä nopeasti takaisin palveluun. Vaaditun vaikutuksen tulisi olla pysyvä (*notice and stay down*), ja luvaton aineisto tulisi poistaa viipymättä. Yhden poistopyynnön tulisi riittää kaikkien kyseisen teoksen kappaleiden poistamiseen palvelusta ja siihen, etteivät teokset palaudu heti takaisin jakeluun. Palvelun ylläpitäjien tulisi reagoida toistuviin oikeudenloukkauksiin esimerkiksi poistamalla tällainen käyttäjä palvelusta.

Internetpalvelun tarjoajilta on vaadittava suurempaa vastuuta ja huolellisuutta verkkojen ja järjestelmien hallinnassa. Niiden tulisi vähintään tuntea ja kyetä luotettavasti identifioimaan asiakkaansa tavalla, joka mahdollistaa tarvittaessa tavoittamisen.

Hakukoneilla, maksuvälitysyhtiöillä ja mainostajilla on valitettavasti roolinsa laittoman tarjonnan edistämisessä. Hakukoneet ohjaavat sisältöä etsiviä laittomiin palveluihin. Laittomia maksuttomia palveluita tarjoavilla sivustoilla on mainontaa, josta kertyy suurilla kävijämäärillä huomattaviakin summia.

Laittomat palvelut myyvät maksullisia palveluitaan asiakkaille paljon laillisia halvemmalla. Myös nämä laittomat toimijat käyttävät tunnettuja maksuvälitysjärjestelmiä, kuten luottokorttiyhtiöitä, PayPalia tms. Niiden tunnukset sivustoilla erehdyttävät käyttäjiä kuvittelemaan, että kyseessä on luvallinen toiminta. Mainos- ja maksuvälittäjiltä on edellytettävä korostettua huolellisuusvelvoitetta ammattitoiminnassaan.

Follow the Money -lähestymistapa

Teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaajien tulovirtoihin puuttuminen on tehokas keino lopettaa oikeudenloukkaus. Samoin ansaintamahdollisuuksien vaikeuttaminen vähentää laittomien palvelujen määrää.

KOPIOSTO
TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖ

Muilta osin yhdymme Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskuksen asiasta antamaan lausuntoon.

Helsingissä 29. maaliskuuta 2016

Kopiosto ry

Valtteri Niiranen
toimitusjohtaja

Jukka-Pekka Timonen
johtaja, lakiasiat ja edunvalvonta

Lisätietoja: Jukka-Pekka Timonen, johtaja, lakiasiat ja edunvalvonta, 040 722 8082, jukka-pekka.timonen@kopiosto.fi

Kopiosto ry on tekijöitä, esittäviä taiteilijoita ja kustantajia edustava tekijänoikeusjärjestö. Kopiosto edustaa erillisillä valtakirjoilla yli 50.000 kotimaista oikeudenomistajaa sekä vastavuoroisuussopimuksien perusteella ulkomaisia oikeudenomistajia. Kopiosto edistää ja valvoo tekijänoikeuslainsäädännön tarkoittamien oikeuksien haltijoiden yhteistä etua oikeuksien käyttöä koskevissa asioissa. Kopioston tehtäviin kuuluu muun muassa myöntää käyttölupia valokopiointiin, teosten digitaaliseen kopiointiin ja välittämiseen oppilaitoksissa ja tieteellisessä tutkimuksessa, opetustallennukseen, radio- ja televisio-ohjelmien edelleen lähettämiseen kaapeliverkossa ja yhteisantennijärjestelmissä sekä televisio-ohjelmien verkkotallennuspalveluihin.